

Kopecký, Milan

Poselství ducha

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1976-1977, vol. 25-26, iss. D23-24, pp. 199-200

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108613>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zaslouží také bohatá obrazová příloha knihy, která v šedesáti číslech přináší portréty autora a jeho rodiny, knižní ilustrace a obálky (jen málo však z prvních originálních vydání), divadelní plakáty a snímky z inscenací, karikatury, podobizny významných překladatelů aj.

Monografie Vlasty Vlašínové Satira okřídlená fantazií, vydaná v příliš skromném nákladu 1500 výtisků, je podnětným jubilejním zamyšlením nad tvorbou spisovatele, který byl pokrokovým svědomím své doby a jehož důkladnému odbornému i čtenářskému poznání ještě stále mnoho dlužíme.

Jarmila Krystýnková

Poselství ducha. Vybrala, z latinského originálu přeložila, předmluvu, vysvětlivky a ediční poznámku napsala a obrazovou přílohu uspořádala Dana Martínková. Vydal Odeon. Praha 1975, 305 stran.

Často se objevující teze o nedostatečném počtu edic z literatury období renesance neplatí zcela pro jeden žánr: pro epistolografii. Od národního obrození do současnosti vyšlo poměrně velké množství rozsáhlých i drobných edic (samostatných i časopiseckých) listů z doby od konce husitství do Bílé hory. Připomenou aspoň edice listů Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, Racka Doubravského a Václava Píseckého (pořízené na konci minulého století Josefem Truhlářem), listů Budovcových (vydal Julius Glücklich) a dopisů Matouše Collina z Chotěřiny a jeho přátel (vydal Ferdinand Menčík). Přitom nejde jen o edice badatelů našich, ale také o edice zahraniční, týkající se třeba i cizích humanistů, v nichž se nacházejí též dopisy našich humanistů (srov. např. Rupprichovu knihu *Der Briefwechsel des Konrad Celtis*, Mnichov 1934). Ovšem dochovaná humanistická produkce epistolografická je tak rozsáhlá, že lze z ní vydávat jen listy obsahově a umělecky významné; kromě toho každá doba (a každý editor) usiluje o uplatnění specifické ediční metody a o specifický úhel pohledu na epistolografický materiál.

Výbor *Poselství ducha* obsahuje překlad latinských listů, event. prozaických spisků asi třiceti humanistů. Materiál je rozdělen do čtyř oddílů: v prvním jsou listy, event. spisky z doby Jiřího z Poděbrad (Jan z Rabštejna a Šimon ze Slaného), ve druhém z doby Vladislava II. (Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Viktorin Kornel ze Všehrd, Augustin Olomoucký, Racek Doubravský, Václav Písecký, Jan Šlechta ze Všehrd), třetí oddíl zahrnuje práce příslušníků družiny Jana staršího Hodějovského (Šimon Proxenus ze Sudetu, Jiří Handsch, Matouš Collinus z Chotěřiny, Martin Kuthen) a konečně čtvrtý práce z doby rudolfínské a předbělohorské (slova „předbělohorské“ je zde užito v neobvykle úzkém významu; zařazeny jsou sem kromě úryvku ze spisu Bartoloměje Martinida listy Karla staršího z Žerotína, Václava Budovce z Budova, Petra Codicilla, Daniela Adama z Veleslavína, Václava ze Zástřizel mladšího, Vavřince Sarkandra Falkenberského, Trojana Nigella z Oskořina, Jiřího Carolida z Karlsperka, Jana Marci a jeho bratra Tomáše, Jana Adami Bystřického z Bochova, Alžběty Jany Westonie, mistrů koleje Karla IV., Martina Bacháčka a Martina Bujacia). Toto čtyřdílné rozdělení odpovídá literárněhistorickému vývoji od vznikajícího humanismu přes rozkvět latinského humanismu a rozvoj humanismu měšťanského až po vyvrcholení humanistických snah v české literatuře, ale v označení period se mísí dvě hodnotící hlediska. Na závod jistě není, že mezi pisateli dopisů vyskytují se též někteří národní humanisté, vždyť právě to dokumentuje na tehdejší dobu zcela samozřejmou dvojjazyčnost jejich vyjadřování.

1. když pouze menší část materiálů nebyla dosud vůbec známa, přece v editované české verzi dovoluje kniha především čtenáři-needborníkovi nahlédnout do zajímavé problematiky humanistické epistolografie. Žánrově sem ovšem nepatří úvaha B. Hasištejnského z Lobkovic O lidské ubohosti, výňatek z deníku Š. Proxena ze Sudetu z cesty po Nizozemsku a Francii nebo úryvek z Martinidova Popisu rozsáhlého a krásného královského města Prahy, ale editorka chtěla jistě humanistický listář doplnit ukázkami soudobé prózy a její záměr se dá odůvodnit i tím, že druhý a třetí spis zatím nebyl vydán (ani v originále, ani v překladu). Oba spisy jsou z rozsahových důvodů vydány neúplně; na druhé straně se editorka rozhodla napravit dosažennou praxi vydávání Rabštejnova Dialogu v neúplném překladu Fr. Palackého zařazením překladu celého.

Frotože edice vyšla v knižnici Živá díla minulosti, určené hlavně širší obci čtenářské, bylo třeba i úvod a poznámkový aparát pojmut populárně. Editorka se snažila podat výstižné poučení o autorech ve stručných úvodních odstavcích, které

však jsou někdy obsahově nevyvážené: vedle úvodů více biograficky zaměřených najdeme úvody obsahující spíše charakteristiku tvorby. Čtenář patrně bude místy postrádat ty i ony údaje, např. rok smrti u Jana Slechty ze Všehrd (str. 102) nebo u Veleslavína (str. 249), zmínku o hlavním díle Martina Kuthena (str. 203) apod., a výhrada určité faktografické nevyváženosti platí i pro vysvětlivky; např. na str. 281 chybí časové zařazení Lactantia Firmiana na rozdíl od záznamů u čtyř jiných církevních autorů uvedených nedaleko předtím. Z drobných omylů průvodního aparátu viz např. na str. 298 křestní jméno prof. Glücklicha (Julius, nikoli Josef) nebo větu na str. 223: Karel Starší ze Žerotína... byl synem Jana Staršího ze Žerotína, správně má být: Karel starší z Žerotína... byl synem Jana z Žerotína (u Janova jména je slovo „starší“ neprávem, to se objevuje teprve u Karlova jména od roku 1600, kdy Karel po smrti svého novojičínského strýce Karla se chtěl odlišit od jeho syna Karla, svého mladšího bratrance).

V ediční poznámce jsou zaznamenány bibliografické údaje edic a materiálů, z nichž D. Martínková překládala. Podle první věty tohoto oddílu vycházejí texty této edice až na dvě výjimky v českém překladu poprvé, ale dříve už také vyšel překlad Veleslavínova listu Janu Civiliovi-Měšťánkovi z Lomnice (v překladu Františka Jílka ve spise M. Daniel Adam z Veleslavína, Pferov 1947, str. 51–53, viz též mou monografii o Veleslavínovi z r. 1962, str. 111–112). Ve věcných vysvětlivkách k tomuto dopisu přejímá Martínková na str. 300 Stáhlíkovu hypotézu (LF 1923), že termínem „Genealogia“ Veleslavín v tomto dopise míní své velké slovníky, já jsem však přesvědčen o tom, že má na mysli nové vydání svého Kalendáře historického. V roce 1585, kdy psal svůj dopis J. Civiliovi-Měšťánkovi, měl Veleslavín jistě v úmyslu rozšířit svou knihu z r. 1578, jež pak v nové verzi vyšla r. 1590. Při rozšiřování Kalendáře (které prováděl průběžně, jak naznačuje jeho pracovní technika zřejmá z rajhradského exempláře 2. vydání, viz mou knihu na str. 23) zaměřil se Veleslavín mimo jiné také na genealogii českých panovníků (a mytických nástupců Přemysla Oráče); je tedy toto vysvětlení mnohem pravděpodobnější než hypotéza o lexikografickém díle Veleslavínově.

Jedním z kladů recenzované edice je nepochybně vysoká úroveň překladu – česká verze se velmi přibližuje eleganci latinského originálu; to ostatně lze si ověřit srovnáním s některými překlady staršími. Předností knihy je i to, že její texty do značné míry rehabilitují naše latinské humanisty, líčené někdy jako nenárodní kosmopolity bez zájmu o vlastní národ a jeho aktuální problémy. Nejedno z nich myslil a cítil vlastenecky i sociálně, jak dokazuje řada dopisů. Přesto však nesmíme při hodnocení této tvorby ztráct ze zřetele jeden fakt: humanistický list byl do značné míry záležitostí veřejnou, byl psán nikoli z touhy po soukromém sdělení, nýbrž většinou z touhy veřejně manifestovat (třeba i v tištěné podobě – naši přední latinští humanisté většinou nebyli odpůrci knihtisku, jak D. Martínková prokázala ve sborníku Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory z r. 1970) jisté stanovisko. Dopis měl být uměleckým dílem a jeho pisatel si jím chtěl zformovat představu o sobě pro přítomnost a hlavně pro budoucnost. Tedy antika, zejména listy Senekovými a Ciceronovými, byla za renesance vzorem i žánru epistolografickému.

Milan Kopecký

Bohumil Mathesius, *Básníci a buiči*. Uspořádal, k tisku připravil, poznámkami opatřil Jiří Franěk; doslov napsal Vladimír Forst. Lidové nakladatelství, Praha 1975, 372 strany.

Kniha *Básníci a buiči* vlastně poprvé záslužně shromáždila nejtýpější útvary Mathesiovy mimoumělecké tvorby – literárněvědné eseje, popularizačně zaměřené stati a publicistiku – roztroušené v rozličných edicích a časopisech. Dokládá základní principy jeho myšlení o literatuře i měřítko hodnocení uměleckého díla. Ačkoliv jde o soubor dostatečně reprezentativní, nezahrnuje Mathesiovy kritické práce v úplnosti: vědomě pomíjí autorovy rané stati před první světovou válkou (první příspěvky napsal už v roce 1907) a začíná až lety 1924–1925, kdy Mathesius definitivně vstupuje do oblasti literární esejistiky a překladatelství i do veřejného života. Forstův doslov Tvář literárního vědce (týž badatel publikoval r. 1972 v 3. čísle Československé rusistiky meďailón Literární historie Bohumila Mathesia) rekapituluje základní fakta Mathesiovy biografie a připomíná jednotlivé etapy jeho názorového růstu (ve scov-